

INSTITUT FOR STATSKUNDSKAB
AARHUS UNIVERSITET

BACHELORSEMINARER: INSPIRATION TIL PLANLÆGNING OG GENNEMFØRSEL

ANNE BINDERKRANTZ OG
ANNE METTE KJÆR

FORÅR 2015
ANDEN UDGAVE

Indholdsfortegnelse

Bachelorseminarer: Inspiration til planlægning og gennemførelse.....	3
Seminarplanlægning: fagligt indhold og opgavefokus.....	4
Fokus på forskningsdesign og opgaveskrivning	5
Vejledningens omfang og karakter	7
Tilrettelæggelse af synopsis- og opgavegennemgang	8
E-læring	9
Stresshåndtering og studerende med problemer	9
Bemærk de gode studerende og de gode opgaver	10

BACHELORSEMINARER: INSPIRATION TIL PLANLÆGNING OG GENNEMFØRSEL

Formålet med denne pjece er at samle og videregive en række erfaringer med bachelorseminarer. Bachelorseminaret har en ganske central placering på uddannelsen. Det er her, grunduddannelsens kompetencer for alvor kommer i spil og sandsynligvis for mange studerende det fag på uddannelsen, som de lægger flest kræfter i. Det er også her grunden bliver lagt for det videre arbejde på seminarerne på overbygningen og på specialet. Selvom det naturligvis er væsentligt, at al undervisning fungerer godt og løbende kvalitetsudvikles, synes vi derfor, der er særlig grund til at sætte fokus på bachelorseminarerne. Kan vi her lære de studerende at blive gode seminardeltagere og give dem nogle redskaber til forskningsdesign og opgaveskrivning, kan det få stor betydning for deres overbygningsuddannelse og ikke mindst for deres afsluttende speciale.

Bachelorseminarerne adskiller sig fra andre seminarer både med hensyn til rammerne for faget og med hensyn til fagets indhold. For det første er det et 20 ECTS fag med et lavere antal deltagere med en holdstørrelse på 15-17 deltagere. For det andet er der et dobbelt formål med seminarerne, idet de både skal give en videregående og uddybende behandling af et politologisk relevant emne og opøve evnen til selvstændig analyse og skriftlig fremstilling af en afgrænset problemstilling. Der er altså lagt op til en mere udtalt prioritering af forskningsdesign og opgaveskrivning end på andre seminarer. Samtidig er der skabt rammer for, at der kan bruges mere tid på disse problemstillinger, ligesom der med det lavere antal deltagere er bedre mulighed for vejledning af de studerende. Pjecen her vil fokusere på, hvordan forskellige undervisere har valgt at udnytte disse rammer og hvilke erfaringer, de har gjort sig hermed.

Udgangspunktet for pjecen er dels vores egne erfaringer og dels samtaler med kolleger, der har været så venlige at sætte tid af til at fortælle om den måde, de griber undervisningen an på. Forud for anden udgave har vi afholdt en fokusgruppe med otte undervisere, der alle afholdt et bachelor-seminar i foråret 2015. Pjecen handler ikke om selve undervisningsformen, men fokuserer på de ting, der er særligt relevante at overveje i forbindelse med bachelorseminarer. Som det nok kan forventes, er der ikke tale om en enkelt model for et godt seminar, som kan anbefales, men derimod om en række forskellige bud på, hvad der kan fungere. Forhåbentlig kan det virke som inspiration for andre undervisere, der skal planlægge og gennemføre bachelorseminarer. Undervisere, der ikke før har udbudt et BA-seminar, kan derved undgå at lægger planer, der kan være u hensigtsmæssige i et bachelorseminar. Desuden håber vi at bidrage til den løbende debat om undervisningen på Institut for Statskundskab.

Anne Binderkrantz og Anne Mette Kjær

SEMINARPLANLÆGNING: FAGLIGT INDHOLD OG OPGAVEFOKUS

Normen for timeantallet på bachelorfag er minimum ti til tolv gange tre timer og herefter synopsis- og opgavegennemgang samt naturligvis vejledning. Et væsentligt spørgsmål i forbindelse med planlægningen af seminaret er, hvordan der sikres en god balance mellem de fælles faglige diskussioner på holdet og de enkelte studerendes arbejde med deres bacheloropgave. Det er en problemstilling, der genkendes fra alle opgaveseminarer, men den er særligt presserende på bachelorseminarer, hvor de studerende ikke har så mange tidligere erfaringer med opgaveskrivning og også mindre faglig ballast end overbygningsstuderende.

På den ene side er det vigtigt, at de studerende ret hurtigt kommer i gang med arbejdet med bacheloropgaven. Nogle studerende kan allerede en måned inde i forløbet blive stressede over, at de endnu ikke er kommet i gang med deres opgave. De undervisere, vi har talt med, er alle enige i, at det er vigtigt at komme tidligt i gang og dermed at lægge den første synopsisgennemgang forholdsvis tidligt i forløbet (se nedenfor). På den anden side kræver det en vis indføring i fagets substans at vælge opgaveemne. Der er også en vis erfaring for, at de studerendes opmærksomhed for faget generelt daler i takt med, at de vælger et opgaveemne og begynder at koncentrere sig om deres egen opgave. Det taler for at have en periode med fokus på fagets faglige indhold, før de studerende vælger deres opgaveemne.

En løsning, der er gode erfaringer med, er at lægge forholdsvis mange timer i semestrets begyndelse – fx med undervisning 2 gange 3 timer om ugen. Det giver mulighed for et koncentreret fagligt forløb, hvor de studerende hurtigt kan få et godt grundlag for at vælge opgaveemne. Dog kan dette have den slagside, at de studerende føler sig for belastede med at læse pensum. Mange undervisere har gode erfaringer med at have enkelte uger med to gange undervisning, sådan at al undervisning i pensum er afsluttet ca. 1. april. Flere undervisere nævnte også, at det er vigtigere at få diskuteret et forholdsvist begrænset pensum grundigt og målrettet mod at udvikle problemstillinger snarere end at få pensummængden op. Så et pensum på ca. 800 sider vurderes at være passende.

Der er gode erfaringer med at integrere diskussioner af mulige opgaveemner i de faglige diskussioner. Det behøver ikke være emner, som de studerende ender med at skrive opgave om. Et løbende fokus på hvilke spørgsmål de forskellige tekster og faglige diskussioner rejser, og hvordan man kunne tilrettelægge en undersøgelse af disse, træner de studerendes evne til faglig positionering af en opgave og giver inspiration til valget af emne. Mange undervisere beder de studerende om på skift at forberede korte oplæg om en mulig problemstilling af forskningsdesign indenfor dagens emne. Nøgleordet er her at få konkretiseret hvad forskningsdesign er i stedet for blot at diskutere det abstrakt.

En anden idé er allerede ved seminarets begyndelse at spørge de studerende, hvad de brænder for. Er seminaret fx deres førsteprioritet, og hvilke emner har de fundet mest

spændende i løbet af deres uddannelse? Det kan give en første indikation af, hvor de studerendes interesse ligger. Derimod synes erfaringen ikke at tale for, at et antal givne emner foreslås på forhånd. Drivkraften bør netop være, at de studerende vælger eget emne og ikke føler, de bør vælge et, der allerede er identificeret. En del undervisere har god erfaring med at lade de studerende komme forbi på kontoret indenfor de første to uger for kort at tale lidt om, hvad de eventuelt kunne have lyst til at skrive om. Det har også den funktion, at de studerende tidligt i forløbet føler sig trygge ved at opsøge underviseren.

Et andet element i planlægningen er at sikre en god sammentømring af holdet, som kan få de studerende til dels at deltage mere aktivt i undervisningen dels til at bruge hinanden i opgaveskrivningsfasen. Her kan man overveje at få dannet læsegrupper, som alle mødes og forbereder læsespørgsmål eller lignende. Dette medvirker til en tidlig sammentømring af holdet, der kan være god under opgaveskrivningen, hvor de studerende så i højere grad vil konsultere hinanden. Nogle læsegrupper fortsætter typisk på eget initiativ med at mødes fx en gang ugentligt under selve opgaveskrivningen, hvilket man selvfølgelig som underviser kan opfordre til. Mange studerende oplever det som positivt, hvis underviseren har fastlagt læsegrupper inden første undervisningsgang fremfor at de studerende selv skal danne dem. Et arrangement af mere social karakter kunne også overvejes for at sammentømre holdet. Enkelte undervisere havde god erfaring med at afholde filmaftener hvor dokumentarfilm med relevans for seminarets tema blev vist.

Skal de vigtigste erfaringer med hensyn til planlægningen opsummeres, kan det gøres i følgende punkter:

- Deltag i december/januar mødet for bachelorundervisere – her får man tips fra andre og koordinerer planlægningen af seminaret (alle undervisere havde gode erfaringer herfra og anbefalede at mødet blev afholdt i december)
- Afslut ikke undervisningen senere end godt to måneder inden opgaveaflevering – dvs. typisk ca. den første april
- Kom ind på opgaveemner tidligt i forløbet
- Tænk på den sociale sammentømring af holdet

FOKUS PÅ FORSKNINGSDESIGN OG OPGAVESKRIVNING

Det er et selvstændigt formål med bachelorseminarer, at evnen til selvstændig analyse og skriftlig fremstilling af en afgrænset problemstilling opøves. Erfaringsmæssigt er det også noget de studerende bruger rigtig mange kræfter på, da bachelorseminaret er det første fag på uddannelsen, hvor de skriver en stor selvstændig opgave af denne karakter. Generelt er der tre elementer, som i varierende omfang indgår i seminarerne. For det første spørgsmål om valg af opgaveemne og positionering i litteraturen. For det andet overvejelser om forskningsdesign og metode og for det tredje spørgsmål knyttet til selve opgaveskrivningen og spørgsmålet om, hvad en god opgave er.

Alle undervisere søger at integrere diskussioner heraf i løbet af seminaret, men der er stor forskel på, hvordan det konkret gribes an. En tilgang er at diskutere disse spørgsmål i forlængelse af de faglige diskussioner. Det kan ske enten ved diskussion på holdet fx efter at have læst to forskellige teoretiske tilgange til et emne. Det kan også ske gennem gruppearbejde, hvor de studerende får til opgave at udarbejde et opgavespørgsmål og skitsere et forskningsdesign på baggrund af en eller flere tekster/diskussioner. Den model sikrer en tæt sammenknytning af fagets substantielle indhold og diskussionerne af opgaveskrivning.

I andre seminarer indgår spørgsmålet om opgavevalg og -design som selvstændigt tema. En del af pensum består af tekster, der diskuterer disse problemstillinger generelt eller enkelte metoder specifikt. Det har samtidig den fordel, at der i den enkelte undervisningsgang bliver dels et fagligt tema og et tema om opgaveprocessen, hvilket giver et nyttigt brud især, når der er tale om tretimers undervisningsgange. Formålet er ikke egentlig metodeundervisning, men derimod at 'genopvække' de studerendes metodebevidsthed og lægge op til generelle diskussioner af de overvejelser, der knytter sig til valg af forskningsdesign og metode. Det kan gøres ved at afdække den metode, der er anvendt i specifikke faglige tekster. Det kan gøres ved at diskutere, hvordan man ellers kan undersøge en given problemstilling. Det kan også gøres ved at indlægge små øvelser gennem hvilke de studerende selv finder data eller indkoder data for eksplorativt at finde mulige interessante sammenhænge. Igen kan både holddiskussioner og gruppearbejde indgå. Det er erfaringen, at de studerende meget gerne vil have et eksplicit fokus på problemstillinger omkring forskningsdesign og opgaveskrivning – også selvom de kommer til fx at diskutere overvejelser i relation til metoder, de ikke selv skal bruge i deres opgave.

En underviser havde god erfaring med at træne struktur med de studerende og gå mere ind i konkrete eksempler på, hvad en godt struktureret artikel eller opgave er. Man kan også træne at skrive indledninger – fx kan der være en artikel i pensum, som har en særlig god indledning, hvor man kan 'meta-analysere' og spørge, hvad præcist forfatteren har gjort få at få indledningen så god.

Et andet konkret redskab er at give de studerende eksempler på tidligere bacheloropgaver. Sådanne opgaveeksempler kan fx gennemgås ud fra, hvorvidt de opfylder bestemte kriterier for, hvad en god opgave er. Yderligere kan man invitere et par ældre studerende til at fortælle om deres erfaringer med bacheloropgaven. Der er gode erfaringer med, at ældre studerende fortæller om de metodiske udfordringer, de har mødt i en opgave eller specialeproces, fordi de ældre studerende er tæt på deres eget BA-forløb, og fordi der ofte vil være andre spørgsmål som praktik med mere, som yngre studerende gerne vil stille de ældre. Det er selvfølgelig fint at invitere dygtige studerende, men det kan også være en overvejelse værd at sørge for, at det ikke er studerende, som har oplevet processen med at skrive bacheloropgave som fuldstændig problemfri og gnidningsløs.

Yderligere kan det være en god idé at give de studerende indblik i, hvor de kan finde relevant materiale. Dette kan eksempelvis gøres ved at indlægge øvelser, hvor de studerende

selv skal lede efter oplysninger, eller ved at gennemgå relevante websites. Det er flere underviseres erfaring, at bibliotekets tilbudte litteratursøgningskursus godt må blive suppleret med information om datasøgning, der mere direkte er knyttet til seminarets emne. Opsummerende punkter:

- Indret pensumgennemgangen så den i så vidt omfang som muligt giver anledning til at diskutere mulige problemstillinger
- Indarbejd 'metode-indslag' som forskningsdesign og eksempelvis mulig dataindsamling i undervisningen
- Inviter eventuelt ældre studerende til at holde oplæg om deres opgaveproces

VEJLEDNINGENS OMFANG OG KARAKTER

Der er ikke nogen af de undervisere, vi har talt med, der generelt begrænser omfanget af vejledning eller antallet af vejledningsgange. Nogle giver dog retningslinier fx om, at de studerende på forhånd skal have sendt et oplæg til vejledningen, at der ikke læses egentlig brødtekst, eller at man ikke ser på den samme tekst mere end en gang. Nogle undervisere fastsætter bestemte tidspunkter i semestret, hvor alle studerende kommer til vejledning. Det gør de for at give de studerende en fast deadline og for at sikre, at alle kommer i gang med arbejdet (eller af hensyn til underviserens egen tidsplanlægning).

Der er stor forskel på, hvor meget de studerende benytter sig af vejledningen. Nogle studerende kommer rigtig meget og vil gerne have underviseren til at tage stilling til mange detaljerede spørgsmål. Andre studerende er langt mere tilbageholdende og kommer snarere for lidt. For nogles vedkommende er det derfor vigtigt at opmuntre til at henvende sig til vejlederen, hvis de løber ind i problemer, ligesom der kan være grund til at følge op over for studerende, som man ikke har hørt fra. For andres vedkommende kan det være nødvendigt at give udtryk for, at den studerende ikke nødvendigvis skal inddrage vejlederen i hver eneste beslutning om opgaven.

Generelt kan der være god grund til at gøre mere ud af kommunikationen om vejledningens omfang og art end på andre seminarer. De studerende har ikke ret mange tidligere erfaringer med denne type underviserkontakt, og derfor ikke noget grundlag for at vide, hvad der kan forventes af vejledningen – og af dem selv. En del studerende spørger da også, hvor meget vejledning de kan forvente, og om de på et tidspunkt kan risikere at have opbrugt deres 'vejledningskvote'. Uanset hvilken holdning man som underviser har til vejledningens omfang og karakter er det en god idé at bruge tid i timerne på at sige lidt om:

- Hvilke spørgsmål vil vejledningen typisk knytte sig til? Fx skridtene fra emne til problemstilling og fra synopsis til forskningsdesign og struktur
- Hvor meget vejledning vil der typisk være tale om? Og hvornår i semestret?

- Skal der aftales tid på forhånd eller kan man bare kigge forbi kontoret?
- Hvilke forventninger er der til de studerendes forberedelse til vejledning?
- Hvad skal man ikke bruge sin vejleder til?
- Kan der forventes vejledning helt frem til opgaveaflevering?

TILRETTELÆGGELSE AF SYNOPSIS- OG OPGAVEGENNEMGANG

Det er tilsyneladende en universel norm på Institut for Statskundskab, at der finder henholdsvis synopsis- og opgavegennemgang sted på seminarerne. Synopsisgennemgangen kan ifølge mange med fordel ligge ret tidligt i semestret. Omvendt er det også vigtigt, at synopserne bliver så udbyggede, at de giver et reelt grundlag for at kommentere opgaven og påpege problemer i denne. Det er også en mulighed at lægge en kort diskussion af de studerendes opgaveemner ind tidligt på seminaret og en egentlig synopsisgennemgang på et senere tidspunkt.

Der er forskellige synspunkter med hensyn til, om synopsis- og opgavegennemgang bedst foregår i grupper eller med hele holdet samlet. Nogle mener, at man ikke bør splitte holdet op i grupper. De studerende lærer meget af at deltage i diskussionen af andres opgaver, ligesom det styrker fornemmelsen af, at man deltager på et undervisningshold snare end i et individuelt opgaveforløb.

Omvendt har mange erfaringer med manglende engagement fra de studerendes side, når hele holdet er samlet til især opgavegennemgang. Ofte bliver der tale om en diskussion mellem opgaveskriveren, den/de studerende der er udpeget som opponenter og underviseren. Det forstærkes af, at en del bachelorstuderende erfaringsmæssigt er travlt optaget af eksamen i forvaltningsret, ligesom opgavegennemgangen tit falder sammen med ugeeksamener på andre seminarer. Der kan derfor være en gruppe studerende, som har gode grunde til at være travlt optaget af andet end bachelorseminaret.

I et forsøg på at løse dette deles holdet af mange op i to halvdele eller i mindre grupper. Underviseren forsøger så at indgå en 'kontrakt' med de studerende, hvor de til gengæld for ikke at skulle deltage i gennemgang af samtlige opgaver lover at være aktive i diskussionen af et mindre antal opgaver. Der er blandede erfaringer med, hvorvidt en sådan kontrakt reelt efterleves af de studerende.

Andre forsøg har været at arbejde mere målrettet med peer-feedback: lade alle de studerende køre rundt i grupper, så alle kommenterer på alles synopser – eller at benytte 'feedback' spillet (tilgængeligt i receptionen) ved opgavegennemgangen.

Ligesom tilfældet er i forhold til vejledning, er det vigtigt at være opmærksom på, at de studerende ikke på forhånd ved, hvad der kendetegner en god synopsis eller, hvordan en opponenter bedst muligt giver kommentarer til en opgave. Selvom de studerende typisk er ganske pligtopfyldende, når de bliver bedt om at opponere på hinandens opgaver, bliver

kommentarerne i en del tilfælde fx for rosende, fordi den studerende er bekymret for at give for meget kritik, eller de bliver for detaljerede, fordi den studerende påtager sig at rette formuleringsfejl etc. Man kan derfor med fordel bruge tid på at diskutere dette forud for synopsis- og opgavegennemgangen. Mange udleverer også handouts med retningslinjer for fx en synopsis. Eksempler herpå kan findes på tidligere seminarsider på Aula. I forhold til opponering kunne man fx diskutere følgende spørgsmål på holdet:

- Hvordan giver man kritik samtidig med, at man respekterer opgaveskriverens valg?
- Forventes opponenterne at gennemgå alle elementer i opgaven eller at holde sig til overordnede spørgsmål?
- Hvor store ændringer kan opponenter tillade sig at foreslå?
- Forventes opponenterne at give opgaveskriveren en skriftlig tilbagemelding?
- Griber underviseren ind, hvis han/hun er uenig med opponenterne?
- Hvor direkte er underviseren med sin kritik – og hvor klart skal kritikpunkterne nævnes før de bliver hørt. Særlig ved opgavegennemgangen er dette vigtigt.

Enkelte undervisere havde erfaringer med at indlægge en session som primært drejede sig om at skrive akademisk; altså en form for ekstra opgavegennemgang men med et lavt antal sider, som så blev kritisk gennemgået i forhold til skrivemåde.

E-LÆRING

E-læring fylder stadig mere og kan bruges til at aktivere de studerende mellem timerne. De fleste undervisere bruger i et vist omfang denne mulighed. Nogle bruger Blackboards chat-forum. Andre lægger YouTube-klip ind med forelæsninger af forfattere til pensumtekster eller andre relevante foredrag eller interviews.

En underviser bad de studerende efter hver time at uploade de 3 væsentligste pointer fra undervisningen på Blackboard.

En anden underviser brugte Blackboard men holdt skærmfri undervisning; dvs. ingen computere i undervisningslokalet!

Endelig var alle enige i, at vejledning ikke kan foregå over e-mail. Man kan risikere at blive skjult pennefører på denne måde!

STRESSHÅNDTERING OG STUDERENDE MED PROBLEMER

Flere undervisere havde oplevet, at enkelte af deres studerende havde haft stress og måtte udsætte deres opgaveskrivning. Der er ikke nogen let løsning her, for som underviser er man naturligt nok kun faglig vejleder og ikke personlig coach. Som underviser bør man dog være opmærksom på at 'se' den enkelte studerende og holde lidt øje med hvor-

dan det går. Er der studerende som virker fraværende og passive, eller er der meget ambitiøse studerende for hvem korthuset falder.

Med fremdriftsreformens regler er det desuden vigtigt at være opmærksom på, at studerende ikke kan udskyde afleveringen af BA-opgaven. De kan undlade at aflevere og vil således bruge et eksamensforsøg, og de vil herefter automatisk blive tilmeldt 1. reeksamen, dvs. til aflevering i august.

Hvis der er særlige omstændigheder, fx sygdom, så kan det lade sig gøre at udskyde afleveringen, men det kræver en dispensation i Studienævnet. Det kan derfor være fint at være opmærksom på at få fortalt studerende med problemer, at de har mulighed for at søge en sådan dispensation.

Endelig vil det være godt at være opmærksom på, om en studerende kan have behov for at blive henvist til studenterrådgivning. Konkret kan man henvise studerende til vores egen studievejledning, eller evt. til Rådgivnings- og Støtteenheden, der bl.a. hjælper studerende med behov for specialpædagogisk bistand (fx ordblinde) eller studerende med psykiske lidelser.

Link til Studievejledningen på Statskundskab:

<http://studerende.au.dk/studier/fagportaler/statskundskab/studievejledning>

Link til Rådgivnings- og støtteenheden:

<http://studerende.au.dk/rse/>

BEMÆRK DE GODE STUDERENDE OG DE GODE OPGAVER

Bacheloropgaven er for mange studerende den enkeltstående opgave, som der bruges mest tid på. Der produceres mange gode opgaver baseret på ret omfattende empirisk arbejde. Samtidig er det den seminarform, hvor man som underviser får den tætteste kontakt til de studerende. Der er sat mere tid af til seminaret, og der er færre studerende. Det er derfor en oplagt mulighed at spotte de dygtige studerende og de gode opgaver og opfordre til at arbejde videre med opgaven fx til en Politica-artikel og/eller overveje muligheden for en ph.d. Det gælder ikke mindst set i lyset af instituttets 4 + 4 ph.d.-ordning.